

Vesikalar.

I.

Türkiye Cümhuriyetinin Cemiyeti Akvam'a girmesine müteallik vesikalar.

1.— 1932 temmuzunun 1 inde, fevkalâde içtima halinde bulunan Cemiyeti Akvam Heyeti umumiyesine şu teklifname verilmiştir:

«Arnavutluk, Almanya, Avusturalya, Avusturya, Britanya İmparatorluğu, Bulgaristan, Kolombiya, Küba, Danimarka, İspanya, Estonya, Fenlandiya, Fransa, Yunanistan, Guatemala, Macaristan, İtalya, Japonya, Letonya, Yeni - Zelanda, Panama, Felemenk, İran, Lehistan, Romanya, İsveç, İsviçre, Çekoslovakya, Yugoslavya murahhas heyetleri, Türk Cümhuriyetinin, bir devlet Cemiyeti Akvam azası olabilmek için (tahakkuku lâzım gelen ve) misakın 1 inci maddesinde yazılı olan şartları [1] yerine getirdiğini [2] tebyin eylemelerile, Türk Cümhuriyetini Cemiyeti Akvam'a girmeğe ve kıymetli mesaisini onunkine teşrik etmeğe davet etmesini Heyeti umumiyeye teklif ederler.»

II.— İspanya murahhası M. Madariaga tarafından arz ve Yunanistan murahhası M. Mihalakopulos tarafından teyit olunan bu teklif üzerine, heyeti umumiye 6 temmuz celsesinde Avusturalya, İran, İtalya, Almanya, Müttehit Krallık, Fransa, Japonya, Bulgaristan, Lehistan, Hindistan, İrlanda, Avusturya, Kanada ve Kolombiya mümessilleri tarafından irat olunan ve hepsinin müfadı Türk Cümhuriyetinin Cemiyeti Akvam'a kabulü lehinde olan nutukları dinledikten sonra, şu karara ittifakla rey vermiştir:

«Heyeti umumiye, Türk Cümhuriyetinin, Cemiyeti Akvam'a yeni aza kabulüne dair mikasın 1 inci maddesinin 2 inci fıkrasında yazılı şartları ifa

[1] «Kendini serbestçe idare edip te melfufta zikredilmeyen her devlet, dominyon veya müstemleke, kabulüne Heyeti umumiyenin üçte ikisi tarafından karar verilmek ve beynelmilel taahhütlerine riayet emrindeki halisane niyetine dair filî teminat vermek ve askerî (berri), bahri ve havai kuvvetleri ve teslihatı hakkında Cemiyetçe mevzu nizamları kabul etmek şartlarile Cemiyetin azasından oabilir.» (1 inci maddenin 2 numaralı fıkrası.)

[2] Yani, bu şartlar Türkiye Cümhuriyetinde mütehakkik bulunduğu mu... (Mütercimnin notu.)

ettiğini [1] tebyin eylemekle, Türk Cümhuriyetini Cemiyeti Akvam azası olmaklığa ve kıymetli mesaisini Cemiyeti Akvam'ın mesaisine teşrik etmeğe davet etmeğe karar vermiştir.

Heyeti umumiye işbu kararın file çıkarılmasına ihtimam edilmesini Umumi Kâtibe havale eyler.

III.— Cemiyeti Akvam'ın Umumi Kâtibi heyeti umumiyenin davet kararını Türk Cümhuriyeti Hariciye Vekiline tebliğ etmekle, Tefvik Rüştü Bey buna cevaben 9 temmuzda Umumi Kâtibe şu mektubu göndermiştir:

Türk Cümhuriyetinin Cemiyeti Akvam azası olmaklığa hazır bulunduğunu ve şimdiye kadar Türkiye'nin, Cemiyeti Akvam azasından olmayan devletlerle münakit olanlar dahil olduğu halde aktolunan muahedelerle deruhte etmiş olduğu vecibelerin Cemiyeti Akvam azasına mürettep vazifelerle asla gayri kabili telif olmadığını heyeti umumiye namına bana iblâğ ettiğiniz davete cevaben size bildirmekle kesbi fahreylerim.

İşbu beyanatta bulunurken, Türkiye'nin 24 temmuz 1923 de Lausanne'da imza olunan mukavelenamelerden münbais ve askerî hususata dair vecibeler sebebiyle hususî bir vaziyette bulunduğunu ilâveten ifade etmek vazifemdir.

Binaenaleyh, Belçika, Fransa, Britanya İmparatorluğu, İtalya, Lehistan ve Çekoslovakya mümessilleri tarafından 1 kânunuevvel 1925 tarihile imza olunmuş ve Almanya'nın Cemiyeti Akvam'a kabulüne dair 8 şubat 1925 tarihli mektubunda zikredilmiş olan notadaki sözleri hatırlatmalıyım. Bu notanın sonuncu fıkrası şu suretle muharrerdir:

«Zikrolunan madde (16 ıncı madde) [4] den Cemiyeti Akvam azası

[3] 2 numaralı nota müracaat.

[4] Cemiyeti Akvam misakının 16 ıncı maddesi:

«1. Eğer Cemiyetin azasından biri 12 inci, 13 üncü veya 15 inci maddeler mucebince vaki olan taahhütler hilâfına muharebeye tevessül ederse bu hareketi ile diğer azanın hepsine karşı filen harp açmış sayılır. Bu halde bunlar onunla bütün ticarî veya malî münasebetlerini kesmeği ve tebealarının onun tebeası ile bütün münasebetlerini menetmeği ve onun tebeasının Cemiyeti Akvam azasından olsun veya olmasın diğer her hangi bir devlet tebeası ile olan malî, ticarî veya şahsî münasebetlerine nihayet verdirmeye taahhüt ederler.

»2. Bu halde Cemiyet taahhütlerine riayeti temin için kullanılacak müsellâh kuvvetlere Cemiyeti Akvam azasının ne gibi askerî, bahrî ve havaî kuvvetleriyle iştirak ve muavenet edeceklerini alâkadar hükûmetlere tavsiye etmek Meclisin vazifesi olacaktır.

»3. Bundan başka, Cemiyetin azası işbu madde mucebince ittihaz olunacak

hakkında münteç olan vecibeler Cemiyeti Akvam azasından her birinin misakı mer'iyette tutturmak ve her türlü tecavüz filine ve onun askeri vaziyetile kabili telif olacak ve coğrafi vaziyeti nazarı itibara alınarak tayin edilmiş bulunacak derecede muavenet etmek için sikkükulûs ile ve müessir bir suretle teşriki mesai edeceği manasında anlaşılacak iktiza eder.»

IV. — 18 temmuzda Heyeti umumiye, "Bureau" sunun teklifi üzerine, ittifakla şu kararı ittihaz etmiştir:

Heyeti umumiye, Türk Hükümetinin Cemiyeti Akvam azası olması için kendisine Heyeti umumiye tarafından vuku bulmuş olan daveti kabul etmiş olmasını senet ittihaz ve Türk Cumhuriyetinin Misakın 1 inci maddesinde melhuz olan şartları yerine getirdiğini [5] tebyin etmekle Türk Cumhuriyetinin Cemiyeti Akvam azası olarak kabul edildiğini beyan eder ve mümessilini Heyeti umumiyenin işbu içtima devresindeki işlerine iştirak etmeğe davet eyler.

Şu minval üzere Cemiyeti Akvam'a davet olunan Türk Cumhuriyetinin mümessilleri ilk defa olarak Heyeti umumiyenin 18 temmuzdaki celsesinde onun azası arasında mevki ahzetmişlerdir.

V.— Hariciye Vekili Tevfik Rüştü Bey Türkiye Cumhuriyetinin Cemiyeti Akvam'a girmesi mülâbesesile Rusya devletine, Ankara'daki sefareti maslahatgüzarı vasıtasile bir mektup göndermiştir. Bu mektubun resmî tercümesi şudur:

10 temmuz 932 tarihli mektubuma zeyl olmak üzere Türkiye Hükümeti namına aşağıdaki husuları size beyan ile kesbi şeref eylerim.

İktisadi ve mali tedbirlerin tatbikatından çıkabilecek vaziyeti ve mahzurları en aşağı hadde indirmek için birbirine karşılıklı müzaherette bulunacaklardır. Bunun gibi, Misakı nakzeden devlet tarafından içlerinden biri aleyhine ittihaz edilecek her türlü mahsus tedbirlere mukavemet için birbirine karşılıklı yardım edeceklerdir ve Cemiyetin taahhütlrine riayeti temin ettirecek umumî harekete iştirak eden Cemiyet azasından her hangi birinin kuvvetlerinin kendi ölkelerinden geçmesini kolaylaştırma hususunda iktiza eden tedbirleri ittihaz edeceklerdir.

»4. Misaktan münbais taahhütlerden birini nakz etmekle mücrim olan her hangi bir Cemiyet azası Cemiyetten çıkarılabilir. Çıkarma kararı Mecliste temsil olunan diğer Cemiyet azasının hepsinin reyile ittihaz olunur.»

[5] 2 numaralı nota müracaat.

Türkiye'nin Milletler Cemiyeti'ne girmesi Sovyet Sosyalist Cümhuriyeti İttihadı ile Türkiye arasında istiklâlleri için giriştikleri mücadele esnasında mes'ut bir netice teessüs ederek her yeni merhalesinde hayatiyeti tebarüz etmiş olan samimî dostluk münasebetlerinin müstakbel inkişafına bir engel teşkil edemez.

Türkiye'nin Milletler Cemiyeti'ne iltihakı bu münasebetler üzerine müesses ve 17 kânunuevvel 1925 tarihinde Paris'te aktedilen muahedenameden ve 17 kânunuevvel 1929 da imza edilerek evvelkini tekmil eden protokoldan münbais mütekabil taahhütlerin ehemmiyetini hiç bir suretle tenkis edemez ve etmiyecektir. Türkiye Cümhuriyeti Hükûmeti bu taahhütleri burada bir kere daha alenen teyit ile bahtiyardır:

1.— Türkiye Hükûmeti yukarıda zikredilen senetlerin ve bilhassa 1925 ahitnamesinin birinci ve ikinci maddelerinin muhtevası Türkiye için Milletler Cemiyeti Misakından ileri gelen taahhürlere hiç bir veçhile hâlel iras edemeyeceğine kani bulunduğu ve bu Cemiyetin esasında beynelmilel ihtilâfların muslihane ve âdilâne hal ve tesviyesini temine tahsis edilmiş bir teşekkül olduğunu takdir ettiği cihetle, bütün vesaitile, Cemiyetin esasını teşkil eden bu fikrin tahakkuku yolunda teşriki mesaiye karar vermiştir. Fakat Türkiye Hükûmetinin farz ve tahminler hilâfına olarak Milletler Cemiyetinde her hangi bir zamanda mevzuu bahis sulh esasına mugayir ve münhasıran Sovyet Sosyalist Cümhuriyetleri İttihadı'na müteveccih temayüller baş gösterecek olursa Türkiye bu kabil temayüllere olanca kuvvetile muhalefet edecektir.

2.— Türkiye Hükûmetinin, Türkiye'nin Milletler Cemiyetine iltihakından sonra Misakın müeyyidat usulünü tatbikına dair olan 16 ıncı [6] ve 17 inci [7] maddeleri ahkâmına tevfikân deruhte edeceği mecburiyetlere

[6] 4 numaralı nota müracaat.

[7] Cemiyeti Akvam Misakının 17 inci maddesi:

«1. Yalnız biri Cemiyetin azasından olan, yahut hiç biri Cemiyetin azasından olmayan iki devlet arasında ihtilâf çıktığı takdirde, Cemiyete dahil bulunmayan devlet veya devletler, ihtilâfın tesviyesi hususunda Cemiyetin kendi azasına terettüp eden taahhütlere Meclis tarafından muhik addolunacak şartlara tevfikân tebaiyete davet olunur.

»2. Vaki olan davet kabul olunduğu halde 12 inciden 16 ıncıya kadar olan maddelerin hükümleri lüzum görülebilecek tadilâtla tatbik olunur. Davet iblâğ olunur olunmaz Meclis ihtilâfın sebepleri hakkında hemen tahkikata başlar ve ihtilâfta en iyi ve en müessir gördüğü tedbiri tavsiye eder.

»3. Eğer davet edilen devlet ihtilâfın halli emrinde Cemiyet azasına terettüp eden taahhütleri kabulden istinkâf ederek Cemiyet azasından biri aleyhine harbe tevessül ederse 16 ıncı madde ahkâmının onun hakkında tatbiki mümkündür.

hulûs ile riayet etmesi Sovyet Sosyalist Cümhuriyetler İttihadı hakkındaki Türk siyaseti prensibinin bu veçhile taayyününe halel iras edemez. Mebhus maddeler ahkâmınca Sovyet Sosyalist Cümhuriyetleri İttihadı'na karşı tatbiki mümkün müeyyideler usulü, diger şartlardan kat'ı nazar, yalnız Sovyet Sosyalist Cümhuriyetleri İttihadı'nın üçüncü bir devlete bir tecavüz harbi ilân etmesi halinde tasavvur edilebilir.

Bu hususta Sovyet Sosyalist Cümhuriyetleri İttihadı'nı üçüncü itibara almak lâzımgelir. Binaenaleyh, Sovyet Sosyalist Cümhuriyetleri İttihadı'na karşı diger devletler tarafından tevcih edilip te Türkiye'nin muhik göremiyeceği bu kabil bir itham mezkûr memleketi 16 ıncı madde mucabince ittihaz edilecek her hangi tedabire iştirake mecbur edemez.

Türkiye'nin Sovyet Sosyalist Cümhuriyetleri İttihadı'na karşı tevcih edilecek müeyyidata, umumî bir surette, iştirak edip edemiyeceğini ve hangi mikyasta iştirak edebileceğini bilmek mes'elesine gelince, Türkiye Hükûmeti bu hususta Türkiye'nin Milletler Cemiyeti'ne girmesi hakkında Heyeti umumiye tarafından vaki davete 9 temmuz 1932 tarihinde verdiği cevabın bu mes'eleye müteallik fıkralarına müracaat edilmesini ifade eder.

II.

Avusturya - Alman Gümrük Birliği Projesi.

Bu proje hakkında Beynelmülel Adalet Divanı'ndan verilen istişari reynamede yazılı ekseriyet reyine muhalif olan M. M. Adatci, Kellogg, Baron Rolin - Jaequemyus, Sir Cecil Hurst, M. M. Schücking, Jonkheer van Eysinga ve Wang tarafından verilen reyname [1].

Meclis tarafından Divana sorulan sual Viyana Protokoluna göre kurulacak «rejim» in gerek Saint-Germain muahedesinin 88 inci maddesine, gerek 1929 tarihli ve 1 numaralı Cenevre Protokoluna uyabilir olup olmadığı mes'elesidir.

Divanın reynamesinin esbabı mucibeyi beyan eden kısmı zikrolunan iki

»4. Eğer davet edilen iki taraf ta ihtilâfın halli emrinde Cemiyet azasına terettüp eden taahhütleri kabulden istinkâf ederse Meclis muhasamata mâni olacak ve ihtilâfın hallini intaç edecek her türlü tedbir ve teklifi ittihaz ve icra edebilir.»

[8] Mecmuanın 52 inci, 53 üncü, 55 inci ve 56 ıncı sayılarına müracaat.

noktadan birinci hakkında şu fıkrayı muhtevîdir:

«Hatta sulh muahedesinin 88 inci maddesine atfı kelâm edilirse iddia olunabilir ki Avusturya'nın istiklâli mezkûr maddenin manasına göre tehlikeye girmiş bulunmadığından, hukukî noktâ nazardan mezkûr madde ile tezat yoktur.»

İkinci noktaya gelince, Divan reynamesi hüküm ifade eden kısmında, Almanya ile Avusturya arasında 1931 protokolunun mübeyyin olduğu esasların hududu ile mahdud ve onlara müstenit olarak müesses bir rejimin 4 teşrin-evvel 1922 de Cenevre'de imza olunan 1 numaralı protokol ile kabili telif olamayacağını tekrar ediyor.

Aşağıda imzaları mevzu olanlar, bu istintaca iştirak edemezler. Onların mütalealarına nazaran ve aşağıda beyan olunacak sebeplere binaen, Viyana protokolu mucebince tesisi musammen rejim hem 88 inci madde ile, hem de 1922 tarihli ve 1 numaralı Cenevre protokolu ile telif kabul eder.

Zikrolunan muhtelif vesikaların, yani Saint-Germain muahedenamesinin 88 inci maddesi ile 1922 tarihli ve 1 numaralı protokolun ve 1931 tarihli Viyana protokolunun, mana ve mevzuları hakkında aşağıdaki imzalar eshabının hasil ettikleri fikir Divanın diğer azasının reylerinden külli bir ihtilâf ile muhtelif değildir. Mezkûr imza sahipleri Viyana protokoluna tevfiikan tesis olunacak rejim yüzünden Avusturya'nın istiklâli ziyaa uğramıyacağı, yani zikrolunan rejim bu istiklâlin ferâğını müeddi olmayacağı hususunda hemfikirdirler. İstiklâlini muhataraya ilka veya tehdit edebilecek fiillerden sakınmak üzere Avusturya'nın kabul etmiş olduğu vecibenin mahiyeti ve siyasi hakkında Divanın reynamesinde beyan olunan mütaleaya, ana hatlarında, iştirak ederler. Reynamenin Viyana protokolu mucebince tesis olunacak rejimi tasvir eden mündericâtı aksine de mezkûr imza sahiplerinin söyleyecekleri hiç bir şey yoktur. Lâkin, Divanın reynamesinde bulmadıkları şey, bu rejimin nasıl ve niçin Avusturya'nın istiklâlini tehdit edeceğini veya tehlikeye düşüreceğini gösterir izahattır.

Aşağıdaki imzalar eshabı evvelâ bu işte Divana mürettep vazife olduğuna kail oldukları şeyi göstermek lâzım olduğu mütaleasındadırlar. Divan ne siyasi mütalealar, ne de siyasi neticelerle zihnini işgal edecek değildir. Bunlar onun salâhiyeti havzesine sokulmamıştır.

Meclis hukukî bir mes'ele hakkında Divanın reyini sormuştur. Filvaki, Viyana protokolunun muhtevi olduğu kaziyelerin Meclisin rey isteme zımındaki taleplerinde zikrolunan diğer iki beynelmilel senet mucebince Avusturya'nın deruhte etmiş olduğu vecibelerle telif kabul eder olup olmadığının

bilinmesi matluptur. Bu mes'ele ise hakikati halde, muahede tefsirine taallük etmek cihetile, sırf hukukidir.

Vaziyet M. Briand'ın 19 mayıs 1931 de Cemiyeti Akvam Meclisi huzurunda söylemiş olduğu sözlerde tam bir sıhhatle hulâsaten beyan edimıştır:

«Hakikati halde, karşısında bulunduğumuz vaziyet gayet basittir. M. Henderson'un hepimiz tarafından kabul olunan teklifi üzerine hukukî nokta, ki nev'anmâ mütekaddim mes'ele teşkil ediyordu, onda vaziyetimizi kararlaştırdık. «Bu protokolu aktedemezsiniz, çünkü beynelmilel taahhütleriniz bu akitten sizi meneder» diyenlerle «hayır, biz bu protokolu milli hâkimiyet hakkımızı istimal ederek ve muahedelere borçlu olduğumuz riayeti ihmal etmiyerek yaptık» cevabını veren ziğarazlardan hangi tarafın haklı olduğunu bilmek matluptu.

«Mes'ele bu minval üzere mevzu olup, biz de, bittabi, müskül hallerde Meclise yolunu görmek için muhtaç olduğu hukukî reyleri veren müesseseye tevaccüh ettik: Beynelmîlel Qaimî Adâlet Divanı elinde, ahit metinleri olduğu halde hukuk iktizasını bize söyleyecektir.

Divanın kararı elbette onun nazarı tetkikine arzolunan maddelere iptina etmek gerektir. Divanın istintaçları takdirine muhavvel olan ve nazarı tetkikinden geçen maddelerle muhakkak olmayınca bu istintaçların değerleri ancak nazarı bir kıymetten ibaret olur.

Saint-Germain muahedesinin 88 inci maddesinde ifade olunan mebdein hakikî manasını takdir edebilmek için, muahedenin bu maddesi kaleme alındığı vakitte zürufu ahval ne gibi şeyler olduğunu Divanın reynamesindeki tafsiden daha ziyadece tafsilâtla teşrih etmek zaruridir. Bu hükmü mutazammın olan lâfızları ancak bu surette hareket etmekle anlamak mümkün olur.

Avusturya'nın istiklâlinin Cemiyeti Akvam Meclisi razı olmadıkça gayrikabili ferağ olmaklığı esasını Versailles muahedesinin 80 inci maddesi zaten beyan etmişti. Weimar Kanunuesasisinin 61 inci maddesinin ikinci fıkrası dolayısıyla çıkan hâdise, bunun neticesi olarak Müttefik Devletler ile Paris'teki Alman murahhasları heyeti arasında vukua gelen nota mübadelesi Paris'teki Avusturya murahhasları heyetine Müttefiklerin gönderdikleri 2 eylül 1919 tarihli mektubun elfazı ve müttefiklerin Saint-Germain muahedenamesine dercini ısrarla talep ettikleri madde projesi (şimdiki 88 inci madde), bütün bu şeyler mevzuu bahsolan hükmü ifade eden metni kaleme alırken Müttefik Devletlerin neyi kastetmiş olduklarını gösteriyor. Bu hükümden maksat Avusturya'nın ayrı bir devlet sıfatile mevcudiyetini idame etmesini temin eylemekti.

Avusturya'nın istiklâlinin Meclis razı olmadıkça ne ferağ, ne de hatara ilka olunmaması esasını kabul etmeleri muahedenin bütün âkitlerinden ve bizzat Avusturya'dan istihsal olunmakla bu gayeye varılmıştır.

Her ne kadar hukuku düvel zemininde yazı yazanlar «istiklâl» kelimesini mütenevvi suretlerde tarif etmişlerse de, bu kelime onlar indinde gayet vazih bir tâbirdir. Bir devlet başka bir devlete tebaiyet vaziyetinde bulunursa, kendi mülkünde «summa potestas» ı, hâkimiyeti, bizzat icradan kamışsa, yani memleketinde hükûmetin icrasının mütevakkıf olduğu kararları ittihaz hususunda kendi takdirine göre hareket hakkını zayi etmişse, bu devlet hukuki manada müstakil değildir.

Bir devletin serbestii hareketine konulmasına razı olabileceği tahditler onun istiklâline dokunmaz, o şartla ki devlet bu sebeple uzvî kuvvetlerinden sıyrılmış olmayâ. Hele hukuku düvelece mevzu tahditler onu istiklâlinden mahrûm etmez.

Bir devletin istiklâlinin ferağı ile hâkimiyet kuvvetinin yani istiklâlinin istimali hususunda kabul edebileceği bir tahdit arasındaki fark besbellidir. İşbu ferağ ve tahdit hallerinden ikincisi, alehusus, Cemiyeti Akvam azası olan devletlerin halidir. Bu devletlerdeki Cemiyeti Akvam azalığı sıfatı onların istiklâllerinin istimalini mühim tahditlerle mahdut kıldığı muhakkak olduğu halde bu baptaki tahditlerin istiklâllerince bir gûna ferağati mutazammın olduğu iddia edilemez.

Filiyata bakıldıkta görülür ki müstakil olan iki veya daha ziyade devletin aralarında münakit her muahede hâkimiyetin lâzimi olan kuvvetin istimalini bir dereceye kadar tahdit eder. Muahedelerle mütehattim hiç bir vecibe ile mahdut olmayan mutlak ve tam bir hâkimiyet gayrimünkündür ve hakikatte meçhuldür.

Bir devletin istiklâlinin «ferağ» ı onun hâkimiyetine muzaf kuvvetleri istimal etmesi hakkının başka bir devlete veya başka bir devletler zümresine geçtiğini tazammun eder.

88 inci maddenin ikinci cümlesindeki «compromettre» tâbiri «..... için bir muhatarayı icap ve intaç etmek», «muhataraya koymak», «tehlikeye koymak», («involve danger to...» [9], «endanger» [10], «imperil» [11]) demektir. Bir fiil Avusturya'nın istiklâlini «muhataraya ilka» (compromettre) edebilmek

[9] Muhatarayı dai olmak.

[10] Hatara bais olmak, muhataraya koymak.

[11] Mehlekeye ilka etmek, tehlikeye sokmak.

için Avusturya'nın yukarıda «istiklâl» kelimesine atfolunan manada müstakil bir devlete muzaf bütün kuvvetleri memleketinde istimal etmek ehliyetini haiz bir devlet sıfatile daimî, muttasıl mevcudiyetini tehlikeye (en peril) düşürmek icap eder.

4 teşrinievvel 1922 tarihli ve 1 numaralı Cenevre protokolunun tefsirine dair sözleri tetkik ederken, protokolun akti zamanında Avusturya'nın — Divana meydu vesikalardan müsteban olduğu veçhile — günden güne bozulmak ve izmihlâle münkalip olmak istidadını haiz bir kararsızlık halinde bulunduğunu hatırlamak iktiza eder. O zaman Avusturya'nın dahili zâf içinde, alehusus mali ve iktisadî tesirler altında tahammülsüzlükten çökmesi muhtemel ve bundaki muhatara büyük idi. Eğer Avusturya bu hale takat getiremeyip ezilseydi Avrupa'nın ahvali yine karışıklığa uğrayacaktı. Avusturya'ya muavenete meyleden devletlerin niyetleri ve istekleri beşbelli onu bir devlet halinde tutmaktı. Bu devletler iki muhataradan sakınmak vaziyetinde idiler: Bir tarafatan, giriftar olduğu zâf halinde Avusturya tarafından ittihazına iztirar hasıl olabilecek ve onun devlet sıfatında mevcudiyetile kabili telif olamayacak her türlü tedbir; diğer taraftan, başka bir devlet tarafından kendisine Avusturya'nın müstakil vaziyetile gayrikabili telif menfaatler celp ve temini maksadile vaki olabilecek her türlü tesaddi.

1922 tarihli ve 1 numaralı protokol bu iki mahzura karşı geldi. Devletler Avusturya'nın istiklâline riayet etmeği ve bu istiklâli tehlikeye düşürebilecek hususî veya mâniülgayr fevaidi asla araştırmamağı taahhüt eylediler. Avusturya 1919 da vaki olan taahhütlerini yeniledi. Fakat, bu taahhütleri mutazammın olan sözleri, in'ikat etmek üzere bulunan sureti tesviyenin başlıca vasfı olan iktisadî ve malî sıfatına daha iyi uydurulmak için, biraz tadil edildi.

Avusturya'nın taahhüdü iki fıkrada ifade olunmuştur. Birincisi, onun Saint-Germain muahedesi ile kabul etmiş olduğu şeyin esasen mealinin tekrarından ibarettir. İkincisi, işbu muahede ile kendisine kalan serbesti hududu içinde, ticarî menfaati için sureti tesviyeler yapmak hakkını asla zayi etmediğini açıkça tebyin ve tesbite matuf ve mahsustur.

Bu hükümlerden ikincisinin protokola derci sebebini mücerret âkitlerin içinde buldukları zurufu ahval izah eder. Ticaret durgundu. Avusturya, evveleminde faizinin tediyesi icap eden bir istikrazın akti zaruretini nazarı mütaleaya almak lâzımdı. Ticareti harekete getirilemedikçe bu istikrazın faizinin ödenmesi külfeti kefil devletlere düşecekti. Binaenaleyh, Avusturya'nın, müs-ödenmesi külfeti kefil devletlered üşecekti. Binaenaleyh, Avusturya'nın,

müstakbel mevcudiyetini hatara ilka edebilecek hiç bir şey yapmamaklığı esas daima hâkim ve mahfuz olmak şartile, ticaretince faideli her türlü sureti tesviyeyi akit emrindeki hakkına müteallik hiç bir şüphenin kalmaması bütün âkitlerin menfaatleri iktizasidi. Bu sebepledir ki Avusturya'nın ticarî itilâflar akti hakkını tasdik eden fıkra şu sözlerle bitiyor: «Ancak, iktisadî istiklâlini tehdit eder mahiyette olmak üzere her hangi bir devlete mahsusî bir rejim veya mâniülgayr fevâit bahşi suretile bu istiklâline halel getirememesi mukarrerdir.»

Aşağıda imzaları mevzu olanların fikirlerince, ikinci fıkranın bu son cümlesi Avusturya'nın zaten Saint-Germain muahedesile kabul etmiş olduğu vecibenin hiç bir veçhile tevsiini tazammun etmez.

Aşağıda beyan olunan mütaleaların hepsi bu istintaca varmaktadır.

Kullanılan elfaz ve tâbiratın bizatiha vazih olan manası zihne o yolda bir gûna şümül mefhumu telkin etmediği gibi, bizatiha mezkûr fıkranın sureti terkihi de böyle bir fikir vermiyor. İşbu fıkra sıyanet ve emniyete medar bir ibaredir veya ondan evvelki fıkrada ifade olunan umumî esasın bir istisnasıdır. İşbu istisnanın hükmü bir hâd ile mahdud ve müttehi bulunmamaktadır. Eğer istisnaya konulan had kaidei ulâya rücu kaziyer basitesinin ötesine gitmeğe mahsus olsaydı bu niyet kullanılan elfaz ve tâbiratta apaçık görünmek iktiza ederdi.

1922 de ticaretin haline ve bir istikrazın faizlerinin tediyesine dair yukarıda söylenilen sözlere nazaran, Avusturya'ya tahmil olunan iktisadî tahditler, alışveriş muamelelerinin 1922 deki haline göre, umumun menfaatine mugayir olurdu. Bunun gibi, o vakit Cenevre'de aktolunan celselerin zabıtnamelerinde dahi o yolda bir teşmile tesaddi arzusunu gösterir hiç bir şey yoktur.

Cenevre protokolunun akti zamanında irat olunan nutuklarda Avusturya'nın kuvvei hâkimiyetine hiç bir tehattiye teşebbüs edilmediği resmen beyan olunmuştur. Mazbata muharririnin (Lord Balfour'un) Meclis huzurundaki beyanatı zikrolunmağa lâyıktır:

«Şu halde, fikrimizce, bu ıslahat projesini file getirmek için lâzım şartlar ne gibi şeylerdir? Her şeyden evvel, — haricî bir nüfuzun Avusturya ile iştirak üzere âmil olması zarurî olduğuna göre, — zâmin devletlerin hareketlerinde hiç bir garazuivaz saiki olmadığını ve bu yeni sistemde Avusturya'nın hâkimiyetinin hiç bir veçhile tenakusuna, iktisadî ve malî istiklâlinin hiç bir veçhile azalmasına müsaade ve müsamaha etmemekliği yalnız birbirimize karşı değil, Cemiyeti Akvam'a ve bütün dünyaya karşı da hepimizin müteahhit

olduğumuzu Avusturya halkına, sonra bütün dünyaya açıkça göstermek gerektir.

.....
»Avusturya'nın mali siyaseti üzerinde Cemiyeti Akvam'ın himayesi altına mevzu bulunmak ve teşkil olunacak bir heyet vasıtasile cereyan etmek üzere icrası lâzım gelen mürakabe nihayetülemir Avusturya'nın hayri küllisi için olabileceğine ve iki yıl sonra Avusturya borcunu ödeme kudretini tekrar iktisap ettiğinde — hepimizce arzu olunan ve korunması Cemiyeti Akvam azasından olmaklığımız hasebile vazifemiz olan — bu hâkimiyet veya istiklâlden edna parçayı zayi etmiş olmayacağına her Avusturya'lı vatandaşın emin olabileceği itikadındayım.»

I numaralı protokolun Saint-Germain muhadesinde âkitlerden olmayan diğer devletlere de onu kabul etmeleri zımında açık tutulmuş ve devletlerden birinin bu protokol müzilerine iltihak etmiş olması keyfiyeti Avusturya'nın protokolda mübeyyen taahhütlerinin 88 inci maddede mezkûr vecibeleri teyitten başka bir şey olması neticesini çıkarmağa müsait bir sebep değildir.

1922 tarihli ihya projesile Avusturya'nın muvakkaten kabule mecbur olduğu iktisadî ve mali vecibelerin hepsi I numaralı protokol ile birlikte imza olunan II ve III numaralı protokollarda beyan olunmuştur. İhya projesinin aslı, zati bir cüz'ünü teşkil etmiyen (aksi takdirde II ve III numaralı protokollara dercolunurdu) bir iktisadî tahdidin hiç bir müddet şartını muhtevi olmayan bir protokolda Avusturya'ya niçin tahmil olunmuş olacağını izaha medar olacak hiç bir sebep görünmüyor.

Bir de, Avusturya'ya mürettep vecibelerin bu mahiyette bir teşmili asla zarurî değildi. Avusturya'nın ayrı bir devlet sıfatile mevcudiyetinin idamesi 88 inci madde ile ahden, mümkün olduğu derecede, temin edilmiştir.

1922 tarihli ve I numaralı Cenevre protokolunun şu minval üzere tahlili sahih esasa müstenit olunca, bundan münteç hüküm, Avusturya'ya mürettep ve bu protokolda mezkûr olan vecibelerin nakzı 88 inci maddenin de nakzı olmak lâzım geleceği hükmüdür. Filvaki, protokolun iki fıkrasından hiç biri zaten bu maddede mevcut olandan başka hiç bir şeyi havi değildir. Binaenaleyh, Viyana protokoluna tevfikân tesis olunacak rejim 88 inci madde ile telif kabul ederse, aşağıdaki imzalar esbabının fikrinde, 1922 tarihli ve I numaralı protokol ile telif kabul etmez olamaz.

Divanın reynamesinin istintacı fıkrasının 1922 protokolundan bahseden kısmında, Viyana protokoluna tevfikân tesis olunacak rejimin Avusturya'nın iktisadî istiklâlini tahdit eder mahiyette olmadığını ve, binnetice, Avusturya'nın bu protokolda iktisadî istiklâline müteallik olarak hassaten vaki olan

taahhütlerine uygun bulunmadığını iddia etmek müşkül olduğu ifade ediliyor.

Bu ifade reynamenin istintacı hükmü mübeyyin fıkrasına hemen tekadüm eden bir fıkranın mevzuunu teşkil ediyor. Aşağıdaki imzalar eshabı, Divanın diğer azasının mütasavver olan rejimi protokolda Avusturya'nın taahhüdünü mübeyyin sözlerin sonuncu cümlesile gayri kabili telif bulduklarını zikrolunan istintacı fıkranın tarzı tahririnden, alehusus «iktisadî istiklâl» kelimelernin kullanılmış olmasından istintaç ederler. Böyle olmak takdirinde demek olur ki mütasavver olan sureti tesviye Avusturya'nın istiklâline hâlel getirecektir, çünkü Almanya'ya bu istiklâli tehdit eder mahiyette bir mahsus rejim veya mâniülgayr fevâit bahşedecektir.

Filvaki, sureti tesviyenin bir mahsus rejim veya mâniülgayr fevâit bahş etmesi kâfi olmayıp, bunların itası Avusturya'nın istiklâlini tehdit eder mahiyette olmak gerektir.

Mücerret Viyana protokolunda melhuz rejimin tesisi keyfiyeti bu protokolu Avusturya'nın istiklâli ile gayri kabili telif hale getirecek olmasından değil, belki bu rejimin tesisinden husule gelecek neticelerin tesirile bu hal tahdüş edecek olmasından doaydır ki mütasavver olan rejim Avusturya'nın istiklâlini «tehdit eder» denilebiliyor.

Avusturya'nın yapmamağa muvafakat ettiği şey «istiklâlini tehdit eder mahiyette» olacak bir şeydir. Bu ise ancak akit esnasında mülâhaza nazarı önüne alınabilmesi aklen mümkün olan neticelerden husule gelecek mes'uliyeti istihdaf ettiği müsellemdir.

Mes'elei hazıranın tetkiki esnasında Divana gümrük ittihatları yapan devletlerin bu ittihat sebebiyle âtiyen mevcudiyetlerini tehlikeye düşürdüklerinin isbatı maksadile hiç bir şey arz olunmamıştır. Bu yolda bir gûna subutî delil mevcut olmadığına göre, iki devlet arasında tam bir müsavat esasına müsteniden bir gümrük ittihadının yapılması ileride bu iki devletten birinin mevcudiyetini muhataraya ilka veya tehdit eder mahiyette olacağını farzetmek Divana ait değildir. Hele Divan istiklâlin ziyası iki devletten filân veya filân devletin ef'alinden husule geleceğini evvelden görebileceği bir netice olduğunu farzedemez.

Divanın vardığı netice, Viyana protokolunda melhuz olan rejimi, mecmu itibarile, Avusturya'nın taahhütlerine uygun addetmek müşkül olduğu; yani, Viyana protokolunun bazı hükümlerinden nazar tecrit olunarak bu rejimin heyeti mecmuasına bakıldıkta Avusturya'nın istiklâlini tehdit edebilir mahiyette görüldüğü ve, bu neticeleri Viyana protokolunun akti zamanında

Avusturya'nın görebilmiş olması aklen makbul olmakla, mezkûr rejimin Avusturya tarafından vuku bulan taahhütlerle telif kabul eder olmadığı neticesidir.

Eğer bu nazarın medlûlü, iki devlet arasında bir gümrük ittihadı akti, bu bapta ki itilâfın teferruat ve tafsilâtından kat'ı nazar, alâkadar devletlerin istiklâlleri için bir muhatarayı tazammun eder demek ise, bu, aşağıdaki imza eshabının kabul edemeyecekleri bir reydir.

Evvelâ, yukarıda denildiği gibi, Divanın önünde böyle bir hükme mesnet olabilecek hiç bir subuti delil yoktur. Vakıa usule müteallik muameleler cereyan ettiği esnada Divan 19 uncu asrın büyük bir kısmında Alman devletlerin çoğu arasında bir gümrük ittihadı mevcut bulunmuş ve bu ittihadı, onun en yeni ve nihai devrinde, 1871 de, Alman İmparatorluğu halef olmuş olması keyfiyetine müstenit ifadeler dinlemiş ise de, Almanya'da vaki olan Zollverein'in tarihinden itibaren verici hiç bir netice çıkarılamayıp, zira 1871 ittihadı gerek 1870 muharebesinin, gerek Zollverein'in ne miyasta neticesi olduğunu tayine medar olacak elde hiç bir miyar yoktur.

Saniyen, bir gümrük ittihadının aktinden hasıl olabilecek neticeleri akti tasmin olunan sureti tesviyenin ahkâmı mahsusasını nazarı itibara almaksızın kestirmek mümkün değildir. Hiç bir muayyen gümrük ittihadı enmuzeci yoktur; gümrük ittihadı denilen birlikler nev'ine raci ahvalden her bir hususi hali haddi zatinde takdir etmek gerektir.

Bundan başka, aşağıdaki imzalar eshabı, haddi zatinde nazarı itibara alındığı halde Viyana protokolunun Avusturya tarafından akten deruhte edilmiş olan vecibelerle telif kabul etmez bir gûna hükmü gösterilemez ise, heyeti mecmuası nazarı itibara alındığı halde protokolun işbu ahdi vecaip ile gayri kabili telif olabileceğini teslim etmeğe mütemayil değillerdir.

Mezkûr imzalar eshabının protokol maddelerinde icra ettikleri tetkikten işbu maddelerin Avusturya'nın istiklâlini tehdit eder bir gûna hükmü havi olduğu neticesi çıkmamıştır ve zaten Divanın reynamesinde de bu kabilden bir hükmün vücudü asla iddia edilmemiştir.

Aşağıdaki imzalar eshabı, Divan'ın reynamesinin 18 inci sahifesinde münderiç olup Viyana Protokolu'na tevfi kan tesis olunacak rejimin bir gümrük ittihadı için matlup şartları yerine getireceğini mütezammın bulunan mü-taleaya iştirâk ederlerler; fakat, onlar gümrükçe bir ihtilât ve imtizaç değil, belki bir müşareket, bir cemiyet, esasına müstenit bir ittihadın tesisi matlup olduğu, yani bunda, alâkadar devletlerden her birinin kendi memleketinde kendi gümrük nizamlarını komak ve kendi gümrük memurları vasıtasile tatbik ettirmek hakkını mahfuz tuttuğu mütaleasındadır. Bunda ne iki tarafın arazii

rüsumiyelerinin, ne de rüsumat idarelerinin kaynaşması vardır.

Melhuz olan şey, iki memleketin gümrükçe ve ticaretçe siyaset rejimlerinin mütemasil hale getirilmesidir (mukaddime); binaenaleyh, iki memlekette her biri kendi siyasetine sahip bulunacaktır, ancak bu siyasetler birbirine uygun olacaktır.

İki memleket her iki taraf gümrük sahasinde mer'iyet mevkiine konulacak bir gümrük kanunu ile bir gümrük tarifesi **kararlaştırmak** muktazidir ve bu gümrük kanunu ile gümrük tarifesinde tadilât ancak iki taraf arasında itilâfla mümkündür (2 inci madde). Bu hükmün neticesi, kanun veya tadilât kararlaştırılınca Avusturya'da Avusturya'nın, Almanya'da Almanya'nın mevzuatı kanuniyesine göre mer'iyet mevkiine konulacaktır.

İki memleket arasında emtia mübadelesinde iki hükûmetin akdolunacak muahedede itilâflâ kararlaştırabilecekleri resimlerden başka ithalât ve ihracat rüsumu alınmayacaktır (3 üncü madde).

Gümrük resmi Amanya gümrük idarelsi tarafından alınacağı gibi Avusturya'da dahi Avusturya gümrük idaresi tarafından alınacaktır. Masraflar çıktıktan sonra tahsilâtın safî miktarı her iki memleket arasında bil'ittifak tayin edilecek bareme göre taksim olunacaktır (16 ıncı madde).

Avusturya kendi arazisile, kendi parlâmentosu ile, kendi gümrük kanunlarıyla ve gümrük kanununun ve tarifesinin tatbikına nezaret eder, kendi gümrükçülerile bir ayrı devlet sıfatında mevcudiyetini idame etmedikçe Viyana Protokolü'nün işbu ilk maddelerinin hiç biri tatbik olunamayacağına göre, bu maddelerden her hangi birinin Avusturya'nın istiklâlini nasıl tehdit edebileceğini anlamak kolay değildir. İki devletten hiç biri hiç bir suretle ötekine tebaiyet haline girmiş değildir.

9 uncu ve 10 uncu maddeler ticaret muahedelerini istihdaf etmektedir. 9 uncu maddenin ibaresine nazaran, iki hükûmetten her biri kendi hesabına başka devletlerle ticaret muahedeleri akdetmek hakkını esasen mahfuz tutmuştur (9 uncu madde, N. 1); bununla beraber, eğer mezkûr maddelerin müştereken müzakeresinde faide mülâhaza olunursa, bunda iştirâk üzere hareket edebilecektir; lâkin bu halde dahi mezkûr muahedeler aynı zamanda mer'iyet mevkiine geçer, ayrı muahedeler şeklinde akdolunacaktır (9 uncu madde, N. 3). 9 uncu madde hükmünce, iki taraftan her biri halen mer'i bulunan ticaret muahedeerini yeni rejime uygun hale sokmak üzere iktiza eden tedbirleri ittihaz etmekle mükelleftir.

Bu ahkâmdan hiç birinin âkit devletlerden biri sıfatile Avusturya'yı, istiklâlini tehdit eder mahiyette görülebiecek bir surette, şerikin kontrolü

altına sokar olmadığı tamamile müsbettir.

Vakiâ 9 uncu maddenin 2 numaralı fıkrasında ticaret muahedeleri ayrı ayrı müzakere olunmak halinde «öteki tarafın menfaatlerinin akdi musammem itilâfın ibaresine ve gayesine muhalif olarak ihlâl olunmaması» na itina edilmesine iki devletten her birini mecbur tutar bir hüküm vardır. Şifahî mürafaalar esnasında denildi ki bu hüküm Avusturya'nın kendi menfaatine tamamen uygun olabilecek muahedeleri akdetmek hususunda hürriyetini o derece azaltacaktır ki bu hal onun iktisadî istiklâlinin bekasile telif kabul etmez olabilecektir.

Aşağıdaki imzalar eshabı, bir devletin diğer bir devleti, 9 uncu maddenin tayin ettiği derecede, menfaatini nazarı itibara almağa davet etmesini mütaazammın bir maddenin işbu devletin mevcudiyetini muhafazaya sokar veya istikâlini tehdit eder mahiyette tasvir olunabilmesini kabul ve teslim müteail değildir. Bu kabilden her hangi bir fikir devletlerin iktisadî hususda karşılıklı merbutiyetlerini daima artar bir surette tanımağa müteveccih olan zamanımız gidişine doğrudan doğruya muhalif olur. 24 mart 1930 tarihile Cenevre'de imzalanan ve mumzileri arasında Avusturya'da bulunan ticaret mukavelesi projesinde Yüksek Âkitlerden biri tarafından diğerinin iktisadî menfaatine ağır bir zarar iras olunmasının önüne geçmeğe çalışılmakla aynı esasa tevfiği hareket edildiğini burada zikretmek belki muvafıktır. Mezkûr mukavele projesinde takip olunan maksatlardan birinin istihsaline matuf olan bu hüküm alâkadar devletlerin bazısı, meselâ 22 kânunuevvel 1930 tarihile Oslo'da imza olunan itilâfnamede, böyle anlamışlardır.

11 inci maddede müsavat esasına müsteniden bir tahkim komisyonu teşkili mülâhaza olunmuştur. Bu komisyon mutasavver itilâfın tefsiri ve tatbiki hususunda iki taraf arasında vaki olabilecek ihtilâfları teşviye ile mükellefdir; komisyon iki taraf arasında itilâf akdini müstelzim hallerde bir uzlaşmaya tevassul etmekle de müvazzafdır. Aşağıdaki imzalar eshabının fikrince, iki devlet arasında — adli makuleden olsun veya olmasın — tahaddüs edebilecek ihtilâfların uzlaşma tarikile tesviyesini derpiş eden bir şureti tesviye, şimdiki halde, alâkadar devletlerden her hangi birinin istiklâlini tehdit eder mahiyette tasvir edilemez.

12 inci madde her devlete mütasavver itilâfın mefsuhiyetini ilân etmek hakkını veriyor. Viyana Protokolü'nda mütasavver bir rejimin mücerret tesisi keyfiyeti Avusturya için istiklâlinin zıyanını mütaazammın olduğu iddia edilebilecek olursa, Muahede'nin mefsuhiyetini ilân etmek salâhiyeti ehemmiyetten âridir, zira Avusturya vikayesini der'uhde etmiş olduğu şeyi zaten izaaa etmiş bulunacaktır. Halbuki hakikat bu merkezde değildir. Divan'ın reyî mevzuubahs

olan rejimin tesisi Avusturya'nın istiklâlini tehdit eder mahiyette olduğu merkezindedir, yani mütasavver rejimin Avusturya tarafından der'uhde edilen vecibelerle telif edilemez olduğunu söylemek için rejimin yalnız netaicine istinad edilmektedir. Bu halde ise Muahede'nin mefsubiyetini ilân etmek hakkının ehemmiyeti vardır, zira bu hak Avusturya'yı bu neticelerin def'ine ikdar ediyor. Avusturya gümrük ittihadına girmekle istiklâlinin tehlikeye düşdüğünü görünce Muahede'nin mefsubiyetini ilân ederek bu tehlikeden daima sakınabilir.

Viyana Protokolü'nün muhtelif hükâmlerinin bu minval üzere tetkiki aşağıdaki imzalar eshabını, bu Protokol ahkâmından haddi zatinde nazarı mütaleaya alınan hiç bir hükmün ayrı ve müstakil bir devlet sıfatile Avusturya'nın vaz'iyetine uymaz olmadığını istintaca vardiıyor.

Saint - Germain Muahedesi ile Avusturya'nın serbestii hareketine konulan bir çok tahdit herkesin bildiğidir; kezalik, Avusturya'nın ihyası plânı yapıldığı zaman, yani 1922 de, ona tahmil olunan tahdidat malûmdur. Bu tahditler Avusturya'ya — millî istiklâl üzerinde müessir olan — askerî, malî veya iktisadî sahalerde dokunmuştur. Bu tahdidatın hiç birinde mütekabiliyet mahiyeti yoktur, bununla beraber hepsi Avusturya'nın hâkimiyeti ve istiklâli ile telif kabul eder addolundu. Binaenaleyh ve alehusus, Viyana Protokolü'nda mütasavver olan gibi müsavat ve mütekabiliyet esasına müsteniden müesses bir gümrük rejimi Avusturya'nın istiklâline hiç bir hâlel getirmez görünüyor.

Bu sebeplere mebni, aşağıdaki imzalar eshabı, 19 mart 1931 tarihli Protokol'da mezkûr mebadiye müsteniden ve bu mebdelerin hududu içinde olarak Almanya ile Avusturya arasında müesses bir rejimin gerek Saint - Germain Muahedesi'nin 88 inci maddesile, gerek Cinevré'de imza olunan 4 teşri-nievvel 1922 tarihli ve I Numaralı Protokol ile telif kabul eder olduğu reyindedirler.

(İmzalar:) M. Adatci, F. B. Kellogg, Rolin-Jaequemyns, Cecil J. B. Hurst, W. Schücking, V. Eisinga, Wang Chung - Hui.

Hâkimlerden M. Anzilotti her ne kadar Divan azası ekseriyetine reynamenin istintacı hükmünde iltihak etmişse de, kendi dediği gibi «noktai nazarı gayet muhtelif» olmağla, verdiği «şahsî rey» i müş'ir varakanın aynen mündericatının ve Almanya namına M. Curtius ve Avusturya namına M. Schober tarafından «Avrupa İttihadı için tetkik Komisyonu» na vaki olan beyanatın tercemeleri de, bu vesikalar silsilesini itmam ve ikmal zımında, Mecmua'nın gelecek nüshasına dercolunacaktır.

Ahmet.. Reşit.